

Budapest szocialista fejlődése, 1945—1959.

Bibliográfia. 3 kötet. Összeállította a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapesti Gyűjteményének Munkaközössége. Szerk. ZOLTÁN József. Bp. 1960. 1148 l. 38 t.

A budapesti munkásmozgalmakról szóló nagy bibliográfia után újabb nagy bibliográfiával ajándékozza meg a kutatókat a Szabó Ervin Könyvtár. Előlege ez a főváros története bibliográfiájának, de vehetjük úgy is, hogy előtanulmány a készülő nagy forrásmunkához. Szeretnők is, ha e bibliográfia megbeszélésének tanulságai amannak szerkesztésében felhasználhatók lennének.

Emlékmű ez a dokumentumokkal gazdagított, három kötetes, 10 266 tételt tartalmazó bibliográfia. Emlékműve a romok alá szorult, a járványveszélyből éppen hogy kimenekült, éhínség elébe néző, az infláció mocsarában fuldokló város népe élniakarásának, az új életre hívó s az új élet feltételeit megteremtő Kommunista Párt s a mögéje sorakozó munkásság elképzelhetetlennek vélt erőfeszítéseinek. Ám nemcsak emlékmű, harci fegyver is a szocializmus alapjai lerakásának befejező szakasza számára. Ezzel az eltökéléssel fogott hozzá gyűjtőmunkájához a bibliográfiát készítő munkaközösség. A történész-bibliográfust felelőssége arra kényszeríti, hogy az áradás-szerűen feléje tartó irodalmat alaposan megszűrje; ne fárassza a kutatót a felesleges irodalom felsorakoztatásával. Átfogó képet akar adni úgy, hogy csak a lényeges adatokban való teljességre törekszik, és felszereli a bibliográfiát olyan táblázatokkal, amelyek a háttér felvetítését pótolják. Nézzük meg ebből a két szempontból a bibliográfiát.

Fővonalakban a három kötet szerkezete a következő:

Az első kötet két periódus irodalmát tárja fel: 1945—1946, a romok alól kilépő, az élet feltételeinek megteremtéséért harcoló Budapesté az egyik; 1947—1949, a három éves tervet teljesítő Budapesté a másik.

A második kötet, 1950—1959-ig a szocializmust építő Budapestet mutatja meg.

A harmadik kötet Nagybudapest huszonnégy kerületének fejlődését külön-külön mutatja be mind a három szakasz tartama alatt.

Az alkalmazott tárgyesoportosítás tükrözi a társadalom életmegnyilvánulásainak (népesedés, gazdasági helyzet, a hatalomért való harc, a fejlődést gátló tényezők, a társadalmi mozgalmak, az anyagi és szellemi szükségletek ellátása stb.). Ebbe a keretbe minden belefér; a kutató könnyen rátalál a megfelelő csoportra. A harmadik periódus tárgyesoportosítása — noha alapvonalaiiban azonos az első két szakasz csoportosításával — már finomabb: irodalma egy a gyors fejlődés útjára lépett társadalom életét tükrözi.

A lényeges irodalom teljessége szempontjából szemügyre véve a bibliográfiát, azt kell mondanunk: látszatra megfelelő; amit magában foglal, az az irodalom fontosabbja. Azonban a gyűjtők általában csak a folyóiratok és napilapok cikkanyagát szedték össze, és ha ebben az anyagban nem fordult elő egy-egy fontos intézmény vagy eseményre vonatkozó cím, beérték ennyivel, és nem nyomoztak egyéb források után. Egy bizonyos: a bibliográfia a három időszak Budapestjéről nagyjában elfogadható keresztmetszetet ad. De csak keresztmetszetet. A gyűjtött anyag — egybevetve a valósággal — hiányos képet ad. Hogy csak a magunk területén maradjunk. A 200 éves fennállását ünneplő Országos Levéltárról találunk egy 1956-os cikket, de egyetlen egyet sem arról, hogy milyen állapotban leledzett a Levéltár az ostrom után. Az új Akadémiát előkészítő Tudományos Tanácsról, az Országos Iparművészeti Múzeumról nincs adat. Nincs nyoma az Országos Mezőgazdasági Könyvtár, az Országos Történelmi Könyvtár, majd az Országos Egyetemi Könyvtár, a Képzőművészeti Egyetem Könyvtárába beleolvadt az Iparkamara Ké-

Magyar Könyvtár
1961. IV-VI.

Szer

megalakulásának; egy kivételével nincs szó a dokumentációs központokról stb. Ezeknek az új vagy átszervezett intézményeknek voltak vagy vannak kiadványaik, ha nem nyomdai eljárással készültek is. A harmadik kötet végén talál az olvasó egy hasznos táblázatot az „Új létesítmények”-ről. Ha a felszabadulás előtti Budapest intézményeinek kataszterével vetik egybe a szerkesztők a gyűjtött anyagot, a hiányokat más területen is felismerhetik. A bibliográfia színvonala már a gyűjtésnél meghatározódik. A házi sokszorosítás korszakában a nagyobb nyilvánosságot elkerülő forrásanyagot a bibliográfus nem mellőzheti.

A fejezeteken belüli elrendezése a cím- anyagnak hol betűrendes, hol időrendes. A népesedés fejezetéé az első periódusban a szerzők és címek betűrendje szerinti, a második periódusban időrendes, a harmadikban csak akadozóan időrendes. A hidak történetének irodalma a „Közlekedés” fejezetében a hídnevek betűrendjében sorakozik fel; jobb lett volna újra megépítésük történeti sorrendjét követni.

Az annotációk — ha takarékosak is — igen jó szolgálatot tesznek. Nem csak azzal, hogy a cikk tartalmát el nem áruló címeket magyarázzák, de azzal is, hogy kivetítik a tartalomból azt is, amit a kutató a cikkben nem is gyaníthat. Olvasmányossá is teszik a bibliográfiát, és adatokat is szolgáltatnak. Ilyeneket pl.: a németek kirabolták a posta Bélyegmúzeumát; a nyilasok által elhurcolt 48-as zászlók visszatérése; a főváros zöld övezete stb. Ilyen kaleidoszkópikus anyag esetében a szakcsoportosítás nem teszi feleslegessé a betűrendes tárgyszómutatót.

Történelmi levegőt visznek bele a bibliográfiába a plakátok, röplapok, tervrajzok hasonmás kiadásai, grafikusaink rajzainak reprodukciói; fokozzák a bibliográfia nevelő hatását. Jó kiegészítő lett volna egy kronológia is. Kis- és Nagybudapest kerületeinek térképe is belekívánkozott volna.

Mindent összevéve: ZOLTÁN József, a szerkesztő és irányításával a Könyvtár Budapesti Gyűjteményének munkaközössége a magyar szakbibliográfia legjobb hagyományait fejleszti tovább ebben a forrásmunkában. Újkori történetünk kutatói számára nélkülözhetetlen munkaeszközt remtettek.

KÓHALMI BÉLA